

พ ร ะ ท ศ พ ล ญ า ณ

โลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณ-
พราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ย่อมเป็นไปในภายในพระพุทธรูทญาณ
ปลาและเต่าทุกชนิด ย่อมเป็นไปในภายในมหาสมุทร ฉนั้นใด
โลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์พร้อมทั้ง
สมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ย่อมเป็นไปในภายใน
พระพุทธรูทญาณ ฉนั้นนั้น นกทุกชนิดรวมทั้งครุฑเวทโดยโคตร
ย่อมเป็นไปในขอบเขตของอากาศ ฉนั้นใด พระพุทธรูทสวาก
ผู้เสมอด้วยพระสารีบุตรเถระโดยปัญญา ย่อมเป็นไปใน
ขอบเขตแห่งพระพุทธรูทญาณ ฉนั้นนั้น

พระศุภญาณ

๔๘๕

มนุษย์ส่วนใหญ่ต่างแสวงหาความรู้ต่างๆ เพียงเพื่อให้รู้วิธีการประกอบอาชีพ ที่จะนำมาซึ่งปัจจัยสี่สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกาย ให้ดำรงอยู่ในโลกนี้อย่างสะดวกสบายเท่านั้น แต่ยังมีความรู้ที่ยิ่งไปกว่านั้น คือ ความรู้ที่สามารถขจัดปัดเป่าทุกข์ทั้งหลายได้ เป็นความรู้ที่เกิดจากการทำใจหยุดใจนิ่ง ที่ศูนย์กลางกายเพียงอย่างเดียว ยิ่งหยุดนิ่งมากเท่าไร ความรู้จากภายในก็จะพรั่งพรูออกมามากเท่านั้น เป็นความรู้ที่เกิดจากปัญญาอันบริสุทธิ์ ที่จะนำพาเราไปสู่ความสุข และความสำเร็จในชีวิตตลอดไป

มีวาระพระบาลีใน อรรถกถาขุททกนิกาย มหานิทเทส ว่า

“โลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก หมุ่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ย่อมเป็นไปในภายในพระพุทธานุญ ปลาและเต่าทุกชนิด ย่อมเป็นไปในภายในมหาสมุทร ฉนฺได โลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก หมุ่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ย่อมเป็นไปในภายในพระพุทธานุญ ฉนฺฉนฺ นกทุกชนิดรวมทั้งครุฑเวณโคตร ย่อมเป็นไปในขอบเขตของอากาศ ฉนฺได พระพุทธสาวก ผู้เสมอด้วยพระสารีบุตรเถระโดยปัญญา ย่อมเป็นไปในขอบเขตแห่งพระพุทธานุญ ฉนฺฉนฺฉนฺ”

พระ ศ พ ล ญาณ

๔๘๖

*สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ราวป่าด้านทิศตะวันตก นอกกรุงเวสาลี สมัยนั้น บุตรของสุนัขขัตตลิจฉวี ซึ่งลาลึกขา เพราะไม่มีศรัทธาในธรรมวินัย ได้กล่าววาจาดูหมิ่นพระพุทธเจ้าว่าธรรมอันยิ่งของมนุษย์ที่เป็นญาณทัสสนะอันวิเศษพอแก่ความเป็นอริยะของพระสมณโคดมไม่มี พระสมณโคดมทรงแสดงธรรมด้วยการตรึกเอาเอง ที่ไตร่ตรองด้วยการค้นคิดแจ่มแจ้งได้เอง แต่ธรรมที่พระองค์ทรงแสดงเพื่อประโยชน์ใดธรรมนั้นย่อมดั่งไป เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่บุคคลผู้ปฏิบัติตาม

พระสารีบุตรได้สดับข่าวดังกล่าวจึงไปกราบทูลเรื่องนี้กับพระพุทธองค์ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “สารีบุตร สุนัขขัตตลิจฉวีบุตรเป็นโมฆบุรุษ มักโกรธ และวาจาที่เธอกล่าวนั้นก็เพราะความโกรธ สุนัขขัตตะคิดว่า จะพุดติเตียน แต่กลับกล่าวสรรเสริญคุณของตถาคต แท้จริงข้อนี้เป็นคุณของพระตถาคต ที่บุคคลใดกล่าวเช่นนั้นว่า ธรรมอันพระตถาคตแสดงเพื่อประโยชน์แก่บุคคลใด ธรรมนั้นย่อมดั่งไป เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแห่งบุคคลผู้ทำตาม

สารีบุตร การที่สุนัขขัตตะกล่าวเช่นนั้น เพราะไม่รู้ว่

พระทศพลญาณ

๔๘๓

พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นครูของเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม

สาริปุตระ การที่สุนัขขี้ต๊ะกล่าวเช่นนั้น เพราะไม่รู้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงบรรลุอิทธิวิธีหลายประการ คือ คนเดียว ทำเป็นหลายคนได้ หลายคนเป็นคนเดียวได้ ทำให้ปรากฏ หรือ หายไปก็ได้ ทะลุฟากำแพง หรือภูเขาก็ได้ ไม่ติดขัดเหมือนไปใน ที่ว่าง ผุดขึ้นหรือดิ่งลงในแผ่นดินเหมือนดิ่งไปในน้ำก็ได้ เดินไป บนน้ำเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลูบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธานุภาพมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทรงกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้

สุนัขขี้ต๊ะไม่รู้ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นทรง สดับเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกล และใกล้ ด้วยทิพย์โสตอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตของมนุษย์ ทรงกำหนด รู้ใจของสัตว์อื่นหรือบุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะก็รู้ว่าจิตมีราคะ จิตปราศจากราคะก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะก็รู้ว่าจิตมี โทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะ ก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตไม่

พระทศพลญาณ

๔๘๘

เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่าจิตหลุดพ้นแล้ว”

จากนั้นพระบรมศาสดาทรงแสดงทศพลญาณ ๑๐ ประการ
ซึ่งทศพลญาณนี้มีเฉพาะในพระพุทธรูปเท่านั้น

ประการที่ ๑. ฐานาฐานญาณ ปรีชาญาณหยั่งรู้ฐานะ
และอฐานะ คือ รู้กฎธรรมชาติเกี่ยวกับขอบเขตและขีดชั้นของ
สิ่งทั้งหลายว่า อะไรเป็นไปได้ อะไรเป็นไปไม่ได้ และแคไหนเพียงไร
โดยเฉพาะเรื่องเหตุกับผล และกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ซึ่งจะ
ได้รับผลกรรมที่ดีและชั่วต่างกัน

ประการที่ ๒. กรรมวิปากญาณ ปรีชาญาณหยั่งรู้ผล
ของกรรม คือ สามารถกำหนดแยกการให้ผลอย่างสลับซับซ้อน
ระหว่างกรรมดีกับกรรมชั่วที่ต่างกรรมต่างวาระ ทรงมองเห็น
รายละเอียด และความสัมพันธ์เกี่ยวโยง ในกระบวนการกิเลส-
กรรมวิบากอย่างชัดเจน

ประการที่ ๓. สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณ ปรีชาญาณ
หยั่งรู้ข้อปฏิบัติ ที่จะนำไปสู่คติทั้งปวง คือ สุขคติ ทุกคติ หรือพ้น
จากคติ หรือปรีชาญาณหยั่งรู้ข้อปฏิบัติ ที่จะนำไปสู่ประโยชน์
ทั้งปวง ทั้งที่เป็นทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ สัมปรายิกัตถประโยชน์
หรือปรมาตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่ง ทรงรู้ว่า เมื่อ
ปรารธนาจะเข้าถึงคติหรือประโยชน์ใด จะต้องทำอย่างไรบ้าง

พระเทพญาณ

๔๘๕

จะมีวิธีปฏิบัติอย่างไร

ประการที่ ๔. นานาธาตุญาณ ปรีชาญาณหยั่งรู้สภาวะของโลกที่ประกอบด้วยธาตุชนิดต่างๆ คือ รู้สภาวะของธรรมชาติทั้งฝ่ายอุปาทินนกลังขาร และฝ่ายอนุปาทินนกลังขาร เช่น รู้จักส่วนประกอบต่างๆ ของชีวิต สภาวะของส่วนประกอบเหล่านั้น พร้อมทั้งลักษณะและหน้าที่ของแต่ละอย่าง เช่น การปฏิบัติหน้าที่ของชั้นร่ายตนะและธาตุต่างๆ เป็นต้น และรู้เหตุแห่งความแตกต่างกันของสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นได้อย่างชัดเจน

ประการที่ ๕. นานาอิมุตติกญาณ ปรีชาญาณหยั่งรู้อิมุตติ คือ รู้อัธยาศัย ความโน้มเอียง ความเชื่อถือ แนวความสนใจของสัตว์ทั้งหลาย เป็นต้น ที่เป็นไปต่างๆ กัน เมื่อทรงกำหนดเช่นนี้ จึงสามารถสอนเวไนยสัตว์ให้ถูกจริตอัธยาศัยได้

ประการที่ ๖. อินทริยปโรปริยัตตญาณ ปรีชาญาณหยั่งรู้ความยิ่งหย่อนแห่งอินทริยของสัตว์ทั้งหลาย คือ รู้ว่าสัตว์นั้นๆ มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา แคไหน เพียงใด มีกิเลสมาก กิเลสน้อย มีอินทริยอ่อน แก่เพียงไร สอนง่าย หรือสอนยาก มีความพร้อมที่จะตรัสรู้หรือไม่ ทรงแทงตลอดหมดทั้งสิ้น

ประการที่ ๗. ฌานาทิสังกิเลสาทิญาณ ทรงรู้ความเศร้าหมอง ความฟุ้งแผ้วของการเข้าและออกจากฌาน วิโมกข์

พระพุทธศาสนา

๔๕๐

สมาธิ และสมาบัติทั้งหลาย

ประการที่ ๘. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือระลึกชาติในอดีตได้นับภพนับชาติไม่ถ้วน

ประการที่ ๙. จุตูปปาตญาณ ปรีชาญาณหยั่งรู้การจุติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย ทรงเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดีหรือทราม ได้ดีหรือตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ทรงรู้ชัดถึงหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ ละโลกไปแล้ว เขาต้องเข้าถึงอบายหุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ ละจากโลกนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

ประการที่ ๑๐. อาสวักขยญาณ ญาณที่สามารถกำจัดอาสวะให้หมดสิ้นไป พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ให้ได้บรรลुอาสวักขยญาณตามพระองค์ไปได้ด้วย

ทั้งหมดนี้เป็นอานุภาพอันไม่มีประมาณของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า ทศพลญาณ ผู้ไม่รู้มักกล่าวตู่พระพุทธองค์ด้วยคำที่ไม่เป็นจริง ตู่ด้วยความไม่พอใจบ้าง เพราะมีอคติหรืออิจฉาบ้าง

พระศุภกวี

๔๕๑

แต่คำลบลู่เหล่านั้นไม่อาจทำให้อาณูภาพของพระพุทธองค์ลดลง
เหมือนแสงจากดวงตะวันที่พ้นจากหมู่เมฆ ย่อมสว่างไสวเจิดจ้า
เป็นนิตย์ เพราะฉะนั้นเราควรเชื่อมั่นในพุทธานุภาพ และทำจิต
ให้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้มีอาณูภาพ อันเป็นอจินไตยไม่มี
ประมาณ เพราะจิตที่เลื่อมใสจะไปสวรรค์ได้ และจะให้ดี ต้อง
ปฏิบัติให้เข้าถึงพระรัตนตรัยภายใน ความสงสัยทั้งปวงจะได้
หมดสิ้นไป มีเพียงความเลื่อมใสที่ไม่คลอนแคลนใน พระ-
รัตนตรัยเท่านั้น

